

VII. KRONIKA

NAUKI HISTORYCZNOPRAWNE NA WYDZIAŁACH PRAWA I ADMINISTRACJI. STRUKTURY — KADRA — PLANY BADAŃ — DYDAKTYKA

1. Przed dwunastu laty Czasopismo Prawno-Historyczne zareagowało na zmiany wprowadzone do szkolnictwa wyższego przez ustawodawcę i kierownictwo resortu opublikowaniem wykazu nowo powołanych instytutów i zakładów historycznoprawnych Wydziałów Prawa i Administracji oraz zamieszczeniem rejestru zatrudnionych w nich pracowników nauki według stanu na 1 października 1970 r.¹ Materiały wzbudziły zainteresowanie czytelników; zwłaszcza dla zagranicznego odbiorcy CPH posiadały one walor informacji o środowisku historycznoprawnym w Polsce.

Myśl o potrzebie zinwentaryzowania zmian, jakie dokonały się na Wydziałach Prawa naszych uniwersytetów w minionych 2 latach tkwiła u podłoża uchwały Komitetu Redakcyjnego CPH o druku zebranych niżej danych. Zgromadzono je zbiorowym wysiłkiem², poddano dyskusji na połączonym posiedzeniu Komitetu Redakcyjnego CPH i Rady Naukowej Instytutu Historii Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, jakie odbyło się dnia 19 października 1981 r., a następnie uzupełniono i uwierzytelniono w poszczególnych ośrodkach. Informacyjny charakter danych przesądził o konturach przedsięwzięcia. Prezentowany materiał nie jest obrazem kadrowego i naukowego potencjału całego środowiska historycznoprawnego. Obejmuje on tylko tę jego część, która instytucjonalnie ujęta jest w specjalistyczne struktury uniwersyteckich Wydziałów Prawa i Administracji. W związku z tym nie zostali w nim uwzględnieni np. badacze, którzy nie są etatowymi pracownikami instytutów, katedr i zakładów historycznoprawnych; choć badania ich mają poważne znaczenie dla postępu nauk historycznoprawnych. Są wśród nich — jak wiemy — tacy twórcy, jak Andrzej Ajnenkiel, Jan Baszkiewicz, Michał Pietrzak, Franciszek Ryszka, Stanisław Salmonowicz, Monika Senkowska-Gluck i inni. Biorą oni aktywny udział w pracach środowiska historycznoprawnego czy to przez uczestnictwo w Radzie Naukowej Instytutu Historii Prawa UW, czy przez działalność w Komisji Historii Państwa i Prawa IH PAN (przewodniczący: Monika Senkowska-Gluck), czy wreszcie przez aktywność w Komisjach funkcjonujących przy ZG PTH, a mianowicie Komisji Historycznoprawnej (przewodniczący: Kazimierz Orzechowski) oraz Komisji Myśli Społecznej i Politycznej (przewodniczący: Jan Malarczyk). Poza po-

¹ Por. H. Olszewski, *Dyscypliny historycznoprawne w nowej strukturze organizacyjnej nauki w Polsce*, CPH, t. XXII, 1970, z. 2, s. 289-294.

² Pomocą w skompletowaniu danych służyli: Józef Ciągwa, Stanisław Grodzki, Karol Jonca, Marek Kuryłowicz, Ludwik Łysiak, Kazimierz Orzechowski, Zygfryd Rymaszewski, Andrzej Sylwestrak, Wanda Sudnik i Zbigniew Zdrójkowski. Należą im się słowa szczerego podziękowania.

lem rozważań znaleźli się także badacze, uprawiający historię prawa w Akademii Teologii Katolickiej³.

Materiał, który niżej zamieszczamy, nie może też pretendować do oceny stanu nauk historycznoprawnych w Polsce, nie jest rejestrem osiągnięć indywidualnych i zbiorowych oraz obrazem roli, jaką historycy prawa grali i grają nadal w naukach prawnych i naukach historycznych. Przypomnieć trzeba, że oceny takie zostały zawarte m. in. w rozprawach Bogusława Leśnodorskiego, Juliusza Bardacha, Aleksandra Gieysztor i Wacława Szuberta, drukowanych na łamach CPH z okazji 25-lecia Instytutu Historii Prawa UW⁴ oraz w tekście Juliusza Bardacha, zamieszczonym w 1979 r. w *Państwie i Prawie*⁵. Zachowały one pełną aktualność.

Tekst, jaki zamieszczamy, informuje o czterech zespołach problemów: a) o strukturze organizacyjnej, w jakiej znalazły się dyscypliny historycznoprawne na progu roku akademickiego 1981/1982, b) o stanie osobowym historyków prawa, skupionych w specjalistycznych jednostkach Wydziałów Prawa i Administracji, c) o ich najważniejszych planach naukowych oraz d) o sprawach dydaktyki przedmiotów historycznoprawnych. Te ostatnie stały się ważnym fragmentem obrazu zmian ostatnich lat.

2. Struktura organizacyjna charakteryzuje się według stanu na 1 października 1981 r. sporym zróżnicowaniem, co wiąże się m. in. z tym, że niektóre ośrodki wykazały wiele odporności na reformatorskie trendy minionego okresu. I tak Instytut Historii Prawa Uniwersytetu Warszawskiego nadal składa się z trzech zakładów: Prawa Rzymskiego, Powszechnej Historii Państwa i Prawa oraz Historii Państwa i Prawa Polskiego. I jak dawniej poza Instytutem usytuowany jest Zakład Historii Doktryn Polityczno-Prawnych, który wchodzi w skład Instytutu Nauk o Państwie i Prawie. Warto podnieść, że IHP UW jest jedynym w kraju instytutem historycznoprawnym, przy którym działa Rada Naukowa, skupiająca m. in. pracowników nauki, nie będących etatowymi pracownikami Instytutu. Również we Wrocławiu, Lublinie i Toruniu zachowaną dotychczasową strukturę. Wrocławski Instytut Historii Państwa i Prawa, składający się z trzech zakładów, nie obejmuje historii doktryn politycznoprawnych, która jako Zakład wchodzi — jak dawniej — w skład Instytutu Nauk Prawno-Ustrojowych. W Lublinie historycy prawa znajdują nadal pomieszczenie w Instytucie Historii i Teorii Państwa i Prawa.

³ W ATK, która skupia wielu wybitnych specjalistów historii prawa, prowadzi się w kilku katedrach — m. in. w Katedrze Historii Prawa Kościelnego w Polsce (kierownik: ks. prof. z. dr hab. Ignacy Subera), Katedrze Historii Źródeł i Literatury Prawa Kanonicznego (kierownik: ks. prof. n. dr Roman J. Bar), Katedrze Kościelnego Prawa Karnego i Postępowania Karnego (kierownik: ks. prof. n. dr hab. Marian Myrcha) oraz w Katedrze Prawa Rzymskiego (kierownik: prof. n. dr hab. Henryk Kupiszewski) — ważne badania o profilu historycznoprawnym: synody prowincjonalne, legackie i diecezjalne dawnej Polski; organizacja kościelna na ziemiach polskich XIII–XVI w., wytyczne do tekstów źródłowych synodów polskich; położenie prawne Kościoła katolickiego w Wielkim Księstwie Poznańskim i Warszawskim; struktury prawne w Polsce okresu II Rzeczypospolitej w świetle kościelno-państwowych aktów prawnych; historia prawa kanonicznego; polscy kanoniści XIX i XX w.; kościelne prawo karne a karne ustawodawstwo rzymskie i polskie; problemy wzajemnego stosunku kultur prawnych grecko-hellenistycznej i rzymskiej; problemy rodzinne i zobowiązaniowe rzymskiego prawa klasycznego.

⁴ B. Leśnodorski, *25 ans de l'Institut d'Histoire du Droit de l'Université de Varsovie. Accomplissements et perspectives*, CPH, t. XXXI, 1979, z. 1, s. 1–10; J. Bardach, *Sciences historico-juridiques 1945–1977*, ibidem, s. 11–30; A. Gieysztor, *Remarques sur l'Histoire du droit et les sciences historiques*; ibidem, s. 31–39; W. Szubert, *Histoire du droit et les recherches sur le droit contemporain*, ibidem, s. 39–51.

⁵ J. Bardach, *Polskie nauki historycznoprawne w latach 1945–1977*, Państwo i Prawo, XXXIV, 1979, nr 1, s. 3–18.

W Instytucie tym zakłady: Prawa Rzymskiego, Historii Państwa i Prawa oraz Historii Doktryn Polityczno-Prawnych sąsiadują z zakładami Teorii Państwa i Prawa oraz Socjologii Prawa. W czterech zakładach toruńskiego Instytutu Historii Państwa i Prawa znajdują się nadal wszystkie cztery dyscypliny historycznoprawne. W Krakowie zachowano Instytut Historyczno-Prawny, z tym, że dawne Zakłady podniesiono do rangi Katedr. Istnieje tu Katedra Historii Administracji i Myśli Administracyjnej, zaś przy Katedrze Historii Prawa Polskiego działa Pracownia Wydawnictw Źródłowych. W ramach wchodzącego w skład Wydziału Prawa i Administracji UJ Instytutu Nauk Politycznych funkcjonują ponadto dwa zakłady: Historii Doktryn Polityczno-Prawnych oraz Współczesnych Ruchów i Myśli Politycznej. Poważniejsze zmiany wystąpiły w pozostałych ośrodkach. W Poznaniu zniesiono Instytut Historii Państwa i Prawa, zaś trzy katedry — Prawa Rzymskiego i Historii Prawa Sądowego, Historii Ustrojów Państw oraz Historii Doktryn Polityczno-Prawnych połączyły się w Zespół Katedr. Trzy katedry powstały również w Łodzi, z tym, że historia doktryn uprawiana jest tu w ramach Katedry Prawa Rzymskiego. W Gdańsku utworzono dwie Katedry: Powszechnej Historii Państwa i Prawa oraz Historii Państwa i Prawa Polskiego. Podobnie w Katowicach: tu powstały Katedra Historii Ustroju Polski oraz Katedra Historii Prawa. Zrozumiałe, że większe odrębności wykazuje struktura badań historycznoprawnych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

3. Stan osobowy. W instytutach, katedrach i zakładach historycznoprawnych zatrudnione są 132 osoby. Jest to liczba imponująca, zważywszy że w roku 1969 było ich 110. Z tamtej listy pozostało zresztą tylko 78 nazwisk. W latach siedemdziesiątych nauki historycznoprawne poniosły poważne straty. Zmarli m. in. Jakub Sawicki i Michał Szczaniecki, Konstanty Grzybowski, Michał Patkaniowski i Adam Vetulani, Józef Mazurkiewicz, Witold Sawicki i Adam Wiliński, Wojciech Hejnosz i Wiktor Kornatowski, Leszek Winowski i Zdzisław Kaczmarczyk. Inni osiągnęli wiek emerytalny, jeszcze inni pracują — jak o tym była mowa — poza strukturą ograniczającą środowiska. Z rejestru pracowników zniknęli stażyści, co zdaje się potwierdzać utrzymywanie się trudności w pozyskiwaniu dla nauk historycznoprawnych nowych adeptów. W sposób widoczny zmniejszyła się liczba profesorów i docentów. Według stanu na 1 października 1981 r. w środowisku historyków prawa czynnych było zaledwie 15 profesorów zwyczajnych. Najlicniejszym ośrodkiem jest Kraków, którego katedry i zakłady liczą 28 osób. Dalsze miejsca zajmują: Warszawa — 22 osoby, Poznań — 15, Wrocław, Łódź i Lublin — 14, Toruń — 12, Gdańsk — 7 i Katowice — 6. Kolejność czołowych lokat uległaby zmianie, gdyby wyliczeniem objąć historyków prawa, nie będących etatowymi pracownikami instytutów historycznoprawnych. 24 osoby uprawiają badania w katedrach i zakładach prawa rzymskiego, 78 zatrudnionych jest w katedrach i zakładach historii ustroju i prawa, 30 osób zatrudniają katedry i zakłady historii doktryn politycznoprawnych. Liczby te nie uwzględniają kadry specjalistów KUL.

4. Plany badań naukowych. Z badań zespołowych, umownych, centralnie koordynowanych najważniejszymi są: 1) Synteza „Historii Państwa i Prawa Polski”, której przygotowaniu od lat patronuje Komisja Historii Państwa i Prawa PAN pod kierownictwem Moniki Senkowskiej-Gluck. W momencie wydania drukiem III i IV tomu obejmujących dzieje polskie pod zaborami, prace nad fundamentalnym przedsięwzięciem będzie można uznać za zakończone; 2) Badania nad dziejami staropolskiego parlamentaryzmu. Prowadzi je od szeregu lat kilkunastoosobowy zespół, rekrutujący się z przedstawicieli wielu ośrodków nie tylko historycznoprawnych, kierowany przez Juliusza Bardacha. Pierwsze monografie z tego zakresu — Kazimierza Orzechowskiego o ogólnopolskich zgromadzeniach stanowych oraz Wacława Uruszczaaka o sejmie walnym koronnym w latach 1506 - 1540

— zostały już wydane drukiem; 3) Prace nad reedycją *Volumina Legum*, którymi kieruje Stanisław Grodziski; 4) Z inicjatywy Bogusława Leśnodorskiego działa zespół, badający elity polskiego Oświecenia; 5) Pod kierunkiem Marka Sobolewskiego prowadzi się badania nad dziejami kultury politycznej w Polsce; 6) W ośrodkach poznańskim i wrocławskim — pod kierownictwem Henryka Olszewskiego i Karola Joncy — egzystują zespoły, prowadzące badania nad dziejami ideologii niemieckiej; 7) Pod kierunkiem Lesława Pauliego działa zespół do badań praw obcych w Polsce. Zespół skupia kilkanaście osób z różnych ośrodków. Pierwszy tom przygotowywanych przez zespół studiów znajduje się już w druku.

Podstawową formą badań historycznoprawnych pozostały badania bezumowne, tzw. własne. Poniżej zamieszczamy tytuły prac — częściowo już realizowanych, częściowo planowanych na najbliższe lata — leżących na linii głównych zainteresowań twórczych ich autorów. Przy pracach habilitacyjnych i doktorskich wydawało się celowe podanie planowanej daty ich ukończenia.

5. Dydaktyka przedmiotów historycznoprawnych uległa w roku akademickim 1981/82 poważnym przeobrażeniom, przede wszystkim w związku z przekazaniem Radom Wydziałów Prawa uprawnień do kształtowania programów studiów. Nastąpił wzrost roli przedmiotów historycznoprawnych, z których wszystkie w zasadzie stały się przedmiotami podstawowymi, tj. obowiązkowymi, zakończonymi egzaminem dla wszystkich studiujących stacjonarnie prawo. Dane zamieszczone w tekście nie obejmują studiów administracyjnych oraz studiów niestacjonarnych, gdzie zmiany w programach dokonują się innym, na ogół wolniejszym trybem.

Rok akademicki 1981/82 przywrócił rangę samodzielnej dyscypliny prawu rzymskiemu. Tylko w Katowicach nie stało się ono samodzielnym przedmiotem w dydaktyce i wykładane jest jako część historii prawa. Wszędzie — z wyjątkiem Torunia, gdzie prawo rzymskie ulokowano w III semestrze — przedmiot ten jest wykładany na I roku studiów, z tym, że w Lublinie kończy się on w I semestrze, zaś w Krakowie i Wrocławiu zaczyna i kończy w II semestrze. W Warszawie, Łodzi, Gdańsku i Poznaniu trwa przez oba semestry, z tym, że w Poznaniu II semestr przeznaczony jest na konwersatoria, które są do wyboru (alternatywnie z konwersatoriami z historii prawa). Najwięcej godzin przeznacza się na dydaktykę prawa rzymskiego w Warszawie, Łodzi i Lublinie — po 120 godzin wykładu i ćwiczeń łącznie, najmniej we Wrocławiu i w Poznaniu — po 60 godzin.

O rehabilitacji swej dyscypliny mogą też mówić historycy doktryn politycznoprawnych. Wszędzie — z wyjątkiem Wrocławia i Katowic — stała się historia doktryn przedmiotem obowiązkowym, wyposażonym nie tylko w wykłady, ale i w ćwiczenia lub konwersatoria. Różnie natomiast przedstawia się usytuowanie tego przedmiotu w programie studiów, podobnie jak różna jest liczba godzin przeznaczonych na jego dydaktykę. W Poznaniu wykładana jest w I semestrze, zaś konwersatoria odbywają się w semestrze drugim, w Katowicach usytuowano ją (powtórzmy: jako przedmiotu do wyboru) w II semestrze, w Gdańsku jest wykładana w II i III semestrze, w Warszawie i Krakowie — w III semestrze, w Toruniu — w V i VI semestrze, w Lublinie — tylko w VI semestrze, zaś w Łodzi i we Wrocławiu — w VII semestrze (przy czym we Wrocławiu stanowi ona przedmiot do wyboru). Najwięcej godzin na dydaktykę historii doktryn politycznoprawnych przeznacza się w Warszawie i Toruniu — po 90 godzin, najmniej we Wrocławiu i Katowicach — po 30.

W zróżnicowany sposób ułożyła się dydaktyka podstawowych przedmiotów historycznoprawnych, a mianowicie historii ustroju i prawa. Wszędzie są one wykładane w formie dwóch odrębnych przedmiotów, przy czym najczęstszym wariantem jest podział na powszechną historię państwa oraz historię państwa i prawa polskiego. Powszechna historia państwa i prawa wykładana jest — jak dotychczas — na

I roku, z tym że we Wrocławiu tylko w I semestrze i w najskromniejszym wymiarze (bo 30 godzin wykładu i 30 godzin ćwiczeń). W Warszawie, Toruniu i Łodzi obejmuje oba semestry w łącznym wymiarze 120 godzin, w Krakowie i Gdańsku też oba semestry, ale w wymiarze 90 godzin. Na I roku wykładana jest również historia państwa i prawa polskiego, z tym, że w Gdańsku tylko w I semestrze (w łącznym wymiarze 90 godzin), zaś we Wrocławiu tylko w II semestrze (w takimże wymiarze). Natomiast w Warszawie, Łodzi, Toruniu (w wymiarze 120 godzin) oraz Krakowie (w wymiarze 90 godzin) zajęcia rozciągają się na oba semestry. W pozostałych ośrodkach utrzymano podział obu dyscyplin na Historię ustroju Polski na tle powszechnym (w Poznaniu — historię ustrojów państw) oraz na Historię prawa. Historia ustroju wykładana jest: w Poznaniu i Katowicach w I semestrze (przy czym w Poznaniu w II semestrze przewidziano konwersatoria do wyboru), zaś w Lublinie — w I i II semestrze. Historia prawa wykładana jest: w Poznaniu w I semestrze (przy czym w II semestrze przewidziano konwersatoria do wyboru), zaś w Lublinie i Katowicach — w II semestrze. Dodajmy, że prawie we wszystkich ośrodkach dydaktyka przedmiotów podstawowych znalazła uzupełnienie w formie wykładów fakultatywnych, monograficznych i konwersatoriów. Jest ich łącznie 36.

Można zasadnie przyjąć, że poważna różnorodność form dydaktycznych, będąca rezultatem powikłanych okoliczności towarzyszących ich tworzeniu, pozwoli zebrać bogate doświadczenia. Winny one stać się przedmiotem wnikliwej, wszechstronnej dyskusji w środowisku historyków prawa. Być może wymiana doświadczeń pomoże udoskonalić programy, podobnie jak uzmysłowi potrzebę korekt w planach badawczych.

Poniżej zamieszczamy dane o strukturze poszczególnych ośrodków, ich składzie osobowym, zamierzeniach naukowych oraz szczegółowych rozwiązaniach dydaktycznych (według stanu na 1 października 1981).

INSTYTUT HISTORII PRAWA UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

A. Dyrektor: prof. n. dr hab. Katarzyna Sójka-Zielińska

Z-ca dyrektora: dr Zbigniew Szcząska

Przewodniczący Rady Naukowej: prof. z. dr Juliusz Bardach

Sekretarz Rady Naukowej: mgr Wanda Sudnik

Członkowie Rady Naukowej, nie będący etatowymi pracownikami IHP: prof. n. dr hab. Andrzej Ajnenkiel, prof. n. dr hab. Tomasz Dybowski, prof. z. dr hab. Cezary Kunderewicz, prof. n. dr hab. Michał Pietrzak, doc. dr hab. Genowefa Rejman, doc. dr hab. Monika Senkowska-Gluck, doc. dr hab. Wiktor Suchecki, ks. prof. n. dr hab. Marian Żurowski.

Zakład Prawa Rzymskiego

Kierownik: prof. n. dr hab. Henryk Kupiszewski

prof. n. dr hab. Witold Wołodkiewicz

dr Maria Zabłocka-Słonina — adiunkt

dr Tomasz Giaro — adiunkt

Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: prof. n. dr hab. Katarzyna Sójka-Zielińska

prof. z. dr hab. Władysław Sobociński

doc. dr hab. Hubert Izdebski

doc. dr hab. Grażyna Bałtruszajtys
dr Marek Wąsowicz — adiunkt

Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego

Kierownik: prof. z. dr Juliusz Bardach
prof. z. dr hab. Bogusław Leśnodorski *
doc. dr hab. Stanisław Russocki
doc. dr Jerzy Senkowski
dr Stanisław Krukowski — adiunkt
dr Zbigniew Szcząska — adiunkt
mgr Anna Rosner — st. asystent
mgr Romuald Kraczkowski — st. asystent
mgr Wojciech Kulisiewicz, asystent
(uwaga: * — od marca 1982 r. na emeryturze)

INSTYTUT NAUK O PAŃSTWIE I PRAWIE UW

Zakład Historii Doktryn Polityczno-Prawnych

Kierownik: doc. dr hab. Wiktor Suchecki
dr Władysław Kulesza — adiunkt
dr Wojciech Sadurski — adiunkt

B. Podstawowe tematy badawcze

Grażyna Bałtruszajtys	— Nauka prawa w Polsce XIX - XX w.
Juliusz Bardach	— Geneza sejmu walnego w Polsce
	— Konwokacje litewskie
Tomasz Giaro	— Filozofia prawa doby postklasycznej (praca habilitacyjna — 1985)
Hubert Izdebski	— Sejmny Księstwo Warszawskiego i Królestwa Pol- skiego
	— Parlamentaryzm angielski XV - XVIII w.
Romuald Kraczkowski	— Rozporządzenia Prezydenta RP z mocą ustawy w latach 1926 - 1935 (praca doktorska — 1983)
Stanisław Krukowski	— „Konstytucja społeczna” II Rzeczypospolitej (praca habilitacyjna — 1985)
Władysław Kulesza	— Narodowa Partia Robotnicza (praca habilitacyjna — 1985)
Wojciech Kulisiewicz	— Zakład (<i>vadum</i>) w dawnym prawie litewskim (pra- ca doktorska — 1982)
Henryk Kupiszewski	— Filozoficzne podstawy prawa rzymskiego
Bogusław Leśnodorski	— Elity polskiego Oświecenia
Anna Rosner	— Szlachta wobec uregulowań ustrojowoprawnych Księstwa Warszawskiego (praca doktorska — 1983)
	— Działalność posłów szlacheckich w sejmach Księ- stwa Warszawskiego
Stanisław Russocki	— Wiec i rada książęca w Polsce do końca XIII w.
	— Instytucje przedstawicielskie Europy środkowo- wschodniej w średniowieczu i dobie nowożytnej

- Wojciech Sadurski — Neoliberalizm w myśli anglosaskiej (praca habilitacyjna — 1985)
- Jerzy Senkowski — Początki prawa wynalazczego
- Władysław Sobociński — Prawo na ziemiach polskich w XIX w.
- Katarzyna Sójka-Zielińska — Prawa europejskie XIX i XX w.
- Wiktor Suchecki — Współczesne doktryny politycznoprawne
- Wanda Sudnik — Problem egalitaryzmu w doktrynie politycznej
- Zbigniew Szcząska — Koncepcje ustrojowo-polityczne Legionu Młodych 1930 - 1937 (praca doktorska — 1983)
- Marek Wąsowicz — Rada Nieustająca (praca habilitacyjna — 1983)
- Witold Wołodkiewicz — Sejm Czteroletni (współ z Wacławem Uruszcza-kiem)
- Maria Zabłocka-Słonina — Myśl prawna W. Makarewicza (praca habilitacyjna — 1984)
- Witold Wołodkiewicz — Prawo rzymskie u Encyklopedystów francuskich
- Maria Zabłocka-Słonina — Polityka prawodawcza dynastii julijsko-klaudyjskiej (praca habilitacyjna — 1983)

C. Dydaktyka przedmiotów podstawowych

- Prawo rzymskie (wykład równoległy w 2 grupach): I sem. 30 wykł.+30 ćw., II sem., 30 wykł.+30 ćw., egz.
- Powszechna historia państwa i prawa (wykład równoległy w dwóch grupach): I sem. 30 wykł. + 30 ćw., II sem. 30 wykł. + 30 ćw., egz.
- Historia państwa i prawa polskiego (wykład równoległy w dwóch grupach): I sem. 30 wykł. + 30 ćw., II sem. 30 wykł. + 30 ćw., egz.
- Historia doktryn politycznoprawnych: III sem. 60 wykł. + 30 ćw., egz.

D. Wykłady uzupełniające, konwersatoria

- Metoda historyczna w prawoznawstwie (Juliusz Bardach)
- Wybrane zagadnienia prawa rzymskiego (Henryk Kupiszewski)
- Rozwój instytucji przedstawicielskich (Stanisław Russocłki)
- Wielkie kodyfikacje cywilne XVIII-XX w. (Katarzyna Sójka-Zielińska)
- Kodyfikacje karne nowożytnej Europy (Marek Wąsowicz)
- Nauka prawa epoki oświecenia (Grażyna Bałtrusajtys)
- Rozwój sądownictwa administracyjnego (Zbigniew Szcząska)
- Współczesna myśl politycznoprawna w USA (Wiktor Suchecki)
- Problematyka aksjologiczna w neoliberalizmie (Wojciech Sadurski)
- Doktryny polityczne II Rzeczypospolitej (Władysław Kulesza)

INSTYTUT HISTORYCZNO-PRAWNY
UNIwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

A. Dyrektor: prof. n. dr hab. Ludwik Łysiak
Z-ca dyrektora: doc. dr hab. Wacław Uruszczak

Katedra Prawa Rzymskiego

Kierownik: doc. dr hab. Janusz Sondel
 prof. n. dr hab. Wiesław Litewski
 mgr Jarosław Reszczyński — st. asystent
 mgr Michał Ptaszyk — asystent
 mgr Magdalena Krasoń — asystent

Katedra Powszechnej Historii Prawa

Kierownik: prof. z. dr hab. Lesław Pauli
 prof. n. dr hab. Wojciech M. Bartel
 prof. n. dr hab. Irena Malinowska-Kwiatkowska
 dr Kazimierz Baran

Katedra Historii Prawa Polskiego

Kierownik: prof. n. dr hab. Stanisław Płaza
 prof. z. dr hab. Stanisław Grodziski
 doc. dr hab. Wacław Uruszcak
 mgr Anna Śmiałek — asystent
 Pracownia Wydawnictw Źródłowych
 Kierownik: prof. z. dr hab. Stanisław Grodziski
 mgr Irena Dwornicka — prac. nauk.-techniczny

Katedra Historii Administracji i Myśli Administracyjnej

Kierownik: prof. n. dr hab. Ludwik Łysiak
 dr Jerzy Malec — adiunkt
 mgr Andrzej Bryk — st. asystent

INSTYTUT NAUK POLITYCZNYCH WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI UJ

Zakład Historii Doktryn Polityczno-Prawnych

Kierownik: prof. z. dr hab. Marek Waldenberg
 prof. z. dr hab. Marek Sobolewski
 mgr Krystyna Chojnicka — st. asystent
 mgr Narcyz Janas — asystent

Zakład Współczesnych Ruchów i Myśli Politycznej

Kierownik: doc. dr hab. Rett Ryszard Ludwikowski
 doc. dr hab. Jacek Majchrowski
 dr Bogusława Bednarczyk — adiunkt
 dr Marian Bębenek — adiunkt
 dr Michał Jaskólski — adiunkt
 mgr Andrzej Bednarz — st. asystent
 mgr Barbara Stoczewska — st. asystent

B. Podstawowe tematy badawcze

Kazimierz Baran

— Strony w angielskim procesie karnym XVI-XVIII w. (praca habilitacyjna — 1985)

Wojciech M. Bartel

— Zgromadzenie Reprezentantów Wolnego Miasta Krakowa

- Marian Bębenek — Polska myśl socjalistyczna XIX i XX w. (praca habilitacyjna — 1985)
- Bogusława Bednarczyk — Koncepcje eurokomunizmu w praktyce politycznej zachodnich partii komunistycznych (praca habilitacyjna — 1985)
- Andrzej Bednarz — Stosunek do przeszłości i tradycji narodowych w dokumentach i prasie PPR w latach 1942-1948 (praca doktorska — 1985)
- Andrzej Bryk — Doktryna Daniela Bella (praca doktorska — 1985)
- Krystyna Chojnicka — „Zbędni ludzie”. Z problematyki sporów ideowych w Rosji (praca doktorska — 1983)
- Stanisław Grodziski — Volumina Legum (reedycja tomu I, wspólnie z Wacławem Uruszczakiem)
- Dziejopis żywiecki A. Komonickiego
- Charta Leopoldina (wspólnie z A. Gerhardttem)
- Narcyz Janas — Koncepcja rewolucji i demokracji robotniczej w pismach A. Gramsciego
- Michał Jaskólski — Zagadnienie metodologii i teorii historii doktryn politycznych
- W kręgu kultury politycznej krakowskiej prawicy przełomu XIX i XX w.
- Magdalena Krasoń — Superficies w prawie rzymskim i rzymsko-bizantyjskim (praca doktorska — 1985)
- Wiesław Litewski — Landrecht des Herzogthums Preussen. Cz. I: Strafrecht.
- Rett R. Ludwikowski — Ewolucja amerykańskiego konserwatyzmu po drugiej wojnie światowej
- Ludwik Łysiak — Sądownictwo wyższe prawa niemieckiego
- Jacek Majchrowski — Obóz Zjednoczenia Narodowego. Koncepcja ugrupowań monarchistycznych w Polsce w latach 1918-1939
- Jerzy Malec — Polska myśl administracyjna w dobie Oświecenia (praca habilitacyjna — 1984)
- Irena Malinowska-Kwiatkowska — Prawo karne Soborowego Ułożenia
- Lesław Pauli — Poenae propriae. Frage der Sonderstrafen in der europäischen Gesetzgebung 1751-1853
- Stanisław Piłza — Sejmiki szlacheckie w latach 1572-1632.
- Jarosław Reszczyński — Nakłady w rzymskim prawie klasycznym i justyniańskim (praca doktorska — 1985)
- Marek Sobolewski — Doktryna polityczna socjalistów w Europie Zachodniej po drugiej wojnie światowej
- Janusz Sondel — Prawo rzymskie w Polsce
- Barbara Stoczewska — Polski ruch socjalistyczny okresu okupacji hitlerowskiej. Zagadnienia ideologiczno-programowe (praca doktorska — 1985)
- Anna Śmiałek — Proces karny w Polsce XX w.
- Wacław Uruszczak — Volumina Legum (reedycja tomu I, wspólnie ze Stanisławem Grodziskim)
- Proces rzymsko-kanoniczny w średniowiecznej Polsce

Marek Waldenberg

- Eduard Bernstein
- Róża Luksemburg
- Syndykalizm w europejskiej myśli politycznej

C. Dydaktyka przedmiotów podstawowych

Prawo rzymskie: I sem. 45 wykł. + 30 ćw., egz.

Powszechna historia prawa: I sem. 30 wykł. + 15 ćw., II sem. 30 wykł. + 15 ćw., egz.

Historia prawa polskiego: I sem. 30 wykł. + 15 ćw., II sem. 30 wykł. + 15 ćw., egz.

Historia doktryn polityczno-prawnych: III sem. 30 wykł. + 30 ćw., egz.

D. Wykłady uzupełniające, konwersatoria

Prawo kanoniczne (Wojciech M. Bartel)

Historia prawa karnego (Lesław Pauli)

Dzieje kodyfikacji prawa w Europie (Irena Malinowska-Kwiatkowska)

Dzieje kodyfikacji prawa w Polsce międzywojennej (Stanisław Piąza)

Historia administracji i myśli administracyjnej (Ludwik Łysiak)

Rozwój prawa rzymskiego w Polsce (Janusz Sondel)

Romanistyczne podstawy współczesnego procesu cywilnego (Wiesław Litewski)

Dzieje kultury prawnej w Polsce (Stanisław Grodziski)

Współczesna myśl polityczna (Marek Sobolewski)

Nowożytna myśl polityczna w Polsce (Rett R. Ludwikowski — M. Jaskólski)

Metodyka źródłowych badań prawnych

ZESPÓŁ KATEDR HISTORYCZNO-PRAWNYCH UNIwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

A. Kierownik Zespołu i przewodniczący Rady Naukowej: prof. z. dr hab.
Witold Maisel

Sekretarz Rady Naukowej: dr Ewa Borkowska-Bagieńska

Katedra Prawa Rzymskiego i Historii Prawa Sądowego

Kierownik: prof. z. dr hab. Kazimierz Kolańczyk

prof. n. dr hab. Bogdan Lesiński

prof. n. dr hab. Władysław Rozwadowski

doc. dr hab. Gerard Kuleczka

dr Jolanta Kreń — adiunkt

mgr Grzegorz Czeszak — st. asystent

Katedra Historii Ustrojów Państw

Kierownik: prof. z. dr hab. Witold Maisel

prof. z. dr Jan Wąsicki

doc. dr hab. Jerzy Walachowicz

doc. dr hab. Jerzy Wiślocki

dr Ewa Borkowska-Bagieńska — adiunkt
 dr Krystyna Sikorska-Dzięgielewska — adiunkt
 mgr Krzysztof Krasowski — st. asystent

Katedra Historii Doktryn Polityczno-Prawnych

Kierownik: prof. n. dr hab. Henryk Olszewski
 dr Jerzy Mikosz — adiunkt
 dr Maria Zmierczak — adiunkt

B. Podstawowe tematy badawcze

Ewa Borkowska-Bagieńska	— Zbiór praw sądowych Andrzeja Zamoyskiego (praca habilitacyjna — 1983)
	— Społeczeństwo i ustrój miast wielkopolskich od XV do końca XVIII w.
Grzegorz Czeszak	— Władza książęca w feudalnych republikach Nowogrodu i Pskowa (praca doktorska — 1983)
Kazimierz Kolańczyk	— Wpływ prawa rzymskiego na historię testamentu w Polsce
	— Delegatio (przekaz) w prawie rzymskim
Krzysztof Krasowski	— Próby unifikacji prawa wyznaniowego w II Rzeczypospolitej (praca doktorska — 1983)
Jolanta Kreń	— Rozwód i unieważnienie małżeństwa w prawie cywilnym zachodniej Europy XVIII - XX w. (praca habilitacyjna — 1985)
Gerard Kuleczka	— Historia prawa na Zachodzie Europy
Bogdan Lesiński	— Lichwa żydowska w Polsce
	— Historia prawa małżeńskiego w Polsce
Witold Maisel	— Archeologia prawna Europy
	— Kodeks przywilejów Poznania
Henryk Olszewski	— Doktryna parlamentarna w Polsce XVI - XVIII w.
	— Historia doktryn politycznoprawnych w Niemczech
Władysław Rozwadowski	— Prawo rzymskie a prawo polskie
Krystyna Sikorska-Dzięgielewska	— Federalizm europejski końca XIX i początków XX w. (praca habilitacyjna — 1985)
Jerzy Walachowicz	— Rola rycerstwa w germanizacji Nowej Marchii
Jerzy Wiśłocki	— Kształtowanie poglądów i postaw społeczeństwa przez Kościół Katolicki w II Rzeczypospolitej
Jan Wąsicki	— Rzesza i państwa niemieckie 1789 - 1815
	— Rzesza i kraje niemieckie 1815 - 1914
Maria Zmierczak	— Teorie faszyzmu (praca habilitacyjna — 1984)

C. Dydaktyka przedmiotów podstawowych

Prawo rzymskie: I sem. 30 wykl., II sem. 30 konw., egz.
 Historia ustrojów państw: I sem. 45 wykl., II sem. 30 konw., egz.
 Historia prawa: I sem. 30 wykl., II sem. 30 konw., egz.
 Historia doktryn politycznoprawnych: I sem. 30 wykl., II sem. 30 konw., egz.
 Uwaga: student zobowiązany jest do zaliczenia dwóch konwersatoriów.

D. Wykłady uzupełniające

Prawo rzymskie w kulturze prawnej Europy (Kazimierz Kolańczyk)
 Archeologia prawna (Witold Maisel)
 Historia prawa rodzinnego (Bogdan Lesiński)
 Historia prawa karnego (Gerard Kuleczka)
 Prawo kościelne (Jerzy Wiśłocki)
 Konflikty ideowe XIX stulecia (Henryk Olszewski — Maria Zmierzak)

INSTYTUT HISTORII PAŃSTWA I PRAWA
 UNIwersYTETU WROCLAWSKIEGO

A. Dyrektor: prof. z. dr hab. Kazimierz Orzechowski
 Z-ca dyrektora: doc. dr hab. Alfred Konieczny

Zakład Prawa Rzymskiego

P.o. kierownika: dr Edward Szymoszek
 dr Ireneusz Zeber — adiunkt

Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: doc. dr hab. Edmund Klein
 doc. dr hab. Teresa Janasz
 mgr Marek Kinstler — st. asystent

Zakład Historii Państwa i Prawa Polski

Kierownik: doc. dr hab. Franciszek Połomski
 prof. z. dr hab. Kazimierz Orzechowski
 doc. dr hab. Alfred Konieczny
 dr Stanisław Rogowski — adiunkt
 dr Bogdan Cybulski — adiunkt
 mgr Piotr Jurek — st. asystent

INSTYTUT NAUK PRAWNO-USTROJOWYCH

Zakład Historii Doktryn Polityczno-Prawnych

Kierownik: prof. z. dr hab. Karol Jonca
 dr Zbigniew Lasak — adiunkt
 dr Marek Maciejewski — adiunkt

B. Podstawowe tematy badawcze

Bogdan Cybulski

- Polska Komisja Likwidacyjna
- Organizacja polskiego wymiaru sprawiedliwości po pierwszej wojnie światowej (praca habilitacyjna — 1985)

Teresa Janasz

- Wolna Francja

Piotr Jurek

- Śląskie pokoje krajowe (praca doktorska — 1982)

Karol Jonca	— Doktryna polityczna faszyzmu
	— Doktryna wojny i pokoju H. J. von Moltkego
Marek Kinstler	— Grupy Operacyjne Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów i Ministerstwa Przemysłu na Dolnym Śląsku po drugiej wojnie światowej (praca doktorska — 1983)
Edmund Klein	— Centralna Rada Robotniczo-Żołnierska Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego
	— Ustrój polityczny Śląska w latach 1917-1922
Alfred Konieczny	— Sądownictwo na okupowanych ziemiach polskich w latach drugiej wojny światowej
	— Obóz koncentracyjny Gross-Rosen
Zbigniew Lasak	— Doktryna polityczna niemieckiej socjaldemokracji na emigracji 1933-1945 (praca habilitacyjna — 1986)
Kazimierz Orzechowski	— Ustrój skarbowy feudalnego Śląska
Marek Maciejewski	— Doktryna konserwatywnej rewolucji w Niemczech 1918-1933 (praca habilitacyjna — 1985)
Franciszek Połomski	— Główny Urząd SS do Spraw Rasy i Osadnictwa
Stanisław Rogowski	— Pozycja prawna książąt śląskich (praca habilitacyjna — 1984)
Edward Szymoszek	— Stanowisko sędziego w procesie rzymsko-kanonicznym (praca habilitacyjna — 1982)
Ireneusz Zeber	— Stanowisko prawne niewolnika w prawie attyckim (praca habilitacyjna — 1982)

C. Dydaktyka przedmiotów podstawowych

Prawo rzymskie: II sem. 30 wykł. + 30 ćw., egz.

Powszechna historia państwa i prawa: I sem. 30 wykł. + 30 ćw., egz.

Historia państwa i prawa polskiego: II sem. 45 wykł. + 45 ćw., egz.

Historia doktryn politycznoprawnych: VII sem. 30 wykł., egz. (przedmiot do wyboru)

D. Wykłady uzupełniające

Jednostka i grupa a władza (Kazimierz Orzechowski)

WYDZIAŁ PRAWA I ADMINISTRACJI UNIwersytetu Łódzkiego

A. Katedra Prawa Rzymskiego

Kierownik: prof. z. dr hab. Cezary Kunderewicz

Doc. dr hab. Jan Kodrebski

Dr Tomasz Fijałkowski

Dr Ireneusz Jakubowski

mgr Jakub Skomiał — asystent
mgr Teodor Kierlik — asystent

} obaj współpracują w dydaktyce z
zakresu historii doktryn polityczno-
prawnych

Katedra Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: doc. dr hab. Zygfryd Rymaszewski
prof. z. dr hab. Józef Matuszewski
dr Barbara Waldo — adiunkt
mgr Tadeusz Szulc — asystent

Katedra Historii Państwa i Prawa Polskiego

Kierownik: doc. dr hab. Filomena Bortkiewicz
dr Krzysztof Goźdz-Roszkowski — adiunkt
dr Jacek Matuszewski — adiunkt
mgr Sławomir Wyka — asystent

B. Podstawowe tematy badawcze

Filomena Bortkiewicz	— Opieka w prawie wiejskim
— Wójt gminny w Królestwie Polskim przed uwłaszczeniem
Tomasz Fijałkowski	— Myśl polityczna Andrzeja Frycza Modrzewskiego (praca habilitacyjna — 1982)
Krzysztof Goźdz-Roszkowski	— Dobra pojezuickie w Polsce (praca habilitacyjna — 1983)
Ireneusz Jakubowski	— Dzieje nauki prawa rzymskiego w Polsce
Teodor Kierlik	— Związki Zawodowe w myśli Lenina (praca doktorska — 1985)
Jan Kodrębski	— Liberalizm europejski XVIII i XIX w.
— Stosunek Monteskiusza do prawa rzymskiego
— Prawo rzymskie w Polsce XIX w.
Cezary Kunderewicz	— Instytucje Justyniana (przekład)
Jacek Matuszewski	— Zastaw królewsczyzn za pierwszych Jagiellonów (praca habilitacyjna — 1985)
Józef Matuszewski	— Apelatywizacja (biblijnego) Chama w języku polskim (Cham — cham)
Zygfryd Rymaszewski	— Łacińskie teksty Landrechu Zwierciadła Saskiego w Polsce (Jaskier: tekst główny, noty marginesowe)
— Orzecznictwo Asesorii Koronnej w sprawach gdańskich oraz ingerencja królów polskich w sądownictwo Gdańska
Jakub Skomiał	— Myśl polityczna Jana Długosza (praca doktorska — 1985)
Tadeusz Szulc	— System podatkowy Polski w XV - XVII w. (praca doktorska — 1985)
Barbara Waldo	— Urząd starosty w Małopolsce od XV do XVI w. (praca habilitacyjna — 1983)
Sławomir Wyka	— Rada Nieustająca (praca doktorska — 1985)

C. Dydaktyka przedmiotów podstawowych

Prawo rzymskie: I sem. 30 wykł. + 30 ćw., II sem. 30 wykł. + 30 ćw., egz.
 Powszechna historia państwa i prawa: I sem. 30 wykł. + 30 ćw., II sem. 30 wykł.
 + 30 ćw., egz. (ćwiczenia do wyboru; alternatywnie z historią państwa i prawa
 polskiego)
 Historia państwa i prawa polskiego: I sem. 30 wykł. + 30 ćw., II sem. 30 wykł.
 + 30 ćw., egz. (por. wyżej)
 Historia doktryn politycznoprawnych: VII sem. 45 wykł., egz.

D. W Uniwersytecie Łódzkim nie prowadzi się w roku akademickim 1981/
 /82 wykładów uzupełniających z przedmiotów historycznoprawnych

INSTYTUT HISTORII I TEORII PAŃSTWA I PRAWA UNIWERSYTETU MARII CURIE SKŁODOWSKIEJ W LUBLINIE

Dyrektor: prof. z. dr hab. Jan Malarczyk

Z-ca dyrektora: doc. dr hab. Artur Korobowicz

Przewodniczący Rady Naukowej: prof. z. dr hab. Grzegorz Leopold Seidler

Zakład Prawa Rzymskiego

Kierownik: doc. dr hab. Marek Kuryłowicz

doc. dr hab. Mieczysław Żołnierczuk

mgr Joanna Kosioriewicz — st. asystent

Zakład Historii Państwa i prawa

Kierownik: doc. dr hab. Artur Korobowicz

prof. n. dr hab. Władysław Ćwik

dr Jerzy Reder — st. wykładowca

dr Wojciech Witkowski — adiunkt

dr Wojciech Szwarec — adiunkt

dr Marian Klementowski — adiunkt

mgr Grażyna Pawłós-Janusz — st. asystent

mgr Wiesław Tekely — asystent

Zakład Historii Doktryn Polityczno-Prawnych

Kierownik: prof. z. dr hab. Jan Malarczyk

dr Lech Dubel — adiunkt

mgr Jadwiga Markiewicz — asystent

Poza wyżej wymienionymi Zakładami Instytut skupia Zakład Teorii Państwa
 i Prawa oraz Zakład Socjologii Prawa.

B. Podstawowe tematy badawcze

Władysław Ćwik

— Zmiany w prawie karnym Królestwa Polskiego
 w latach 1831 - 1863

— Rola Warszawy w życiu Lubelszczyzny w XVIII -
 - XIX w.

Lech Dubel	— Koncepcje prawa i nauki prawa O.W. Holmesa (praca habilitacyjna — 1984)
Marian Klementowski	— Struktura i funkcjonowanie sądownictwa wyższego w dobrach magnackich XVI - XVIII w. na przykładzie Ordynacji Zamojskiej (praca habilitacyjna — 1983)
Artur Korobowicz	— Organizacja i funkcjonowanie sądownictwa w Królestwie Polskim po reformie 1875/76 r.
Joanna Kosiorzkiewicz	— Stanowisko prawne dziecka poczętego a nie urodzonego w rzymskim prawie prywatnym (praca doktorska — 1982)
Marek Kuryłowicz	— Zobowiązania z gier i zakładów w prawie rzymskim
— Tradycje prawa rzymskiego w polskiej nauce prawa cywilnego
Jan Malarczyk	— Historia myśli politycznej renesansu
— Doktryna polityczna Jana Zamojskiego
Jadwiga Markiewicz	Koncepcje społeczno-polityczne J. G. Fichtego (praca doktorska — 1987)
Grażyna Pawlos-Janusz	— Ustrój sądów miejskich i zmiany w prawie procesowym w Koronie 1788 - 1793 (praca doktorska — 1983)
Jerzy Reder	— Zamojszczyzna — dzieje terytorialno-administracyjne (praca habilitacyjna — 1983)
Wojciech Szwarec	— Kontrola działalności policyjnej przez sądy administracyjne w monarchii pruskiej do 1914 r. (praca habilitacyjna — 1982)
Wiesław Tekely	— Postępowanie przed Ogólnym Zgromadzeniem Rady Stanu i Ogólnym Zebraniem Warszawskich Departamentów Rządzącego Senatu 1815 - 1867 (praca doktorska — 1985)
Wojciech Witkowski	— Komisja Rządowa Sprawiedliwości w Królestwie Polskim 1815 - 1876 (praca habilitacyjna — 1983)
Mieczysław Żołnierczuk	— Instytucja prokuratora w rzymskim prawie prywatnym
— Zasada słuszności w rzymskim prawie prywatnym

C. Dydaktyka przedmiotów podstawowych

Prawo rzymskie: I sem. 45 wykl. + 30 ćw., egz.

Historia ustroju Polski na tle powszechnym: I sem. 30 wykl., II sem. 30 wykl. + 30 ćw., egz.

Historia prawa: II sem. 45 wykl. + 30 ćw., egz.

Historia doktryn politycznoprawnych: VI sem. 45 wykl. + 30 ćw., egz.

D. Wykłady uzupełniające

Historyczne podstawy współczesnego prawa cywilnego (Marek Kuryłowicz)

Dawne polskie podziały polityczno-administracyjne (Władysław Cwik — Jerzy Reder)

- Kontrola administracji w klasycznym państwie burżuazyjnym (Wojciech Szware)
 Ustrój sądów i prawo sądowe w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim
 (Wojciech Witkowski)
 Ustrój sądów i prawo sądowe w II Rzeczypospolitej (Artur Korobowicz)

INSTYTUT HISTORYCZNO-PRAWNY
 UNIwersytetu MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU

A. Dyrektor: prof. n. dr Zbigniew Zdrójkowski

Zakład Prawa Rzymskiego

Kierownik: doc. dr hab. Władysław Bojarski
 mgr Maria Witkowska — asystent

Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: prof. n. dr Zbigniew Zdrójkowski
 dr Krystyna Kamińska — adiunkt
 mgr Andrzej Gaca — st. asystent

Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego

Kierownik: doc. dr hab. Ryszard Łaszewski
 doc. dr hab. Marian Kallas
 mgr Jacek Goclon — st. asystent
 mgr Zbigniew Naworski — st. asystent

Pracownia Konstytucjonalizmu Polskiego XVII - XX w.

Kierownik: doc. dr hab. Marian Kallas
 mgr Jacek Goclon

Zakład Historii Doktryn Polityczno-Prawnych

Kierownik: doc. dr hab. Janusz Justyński
 mgr Adam Czarnota — st. asystent
 mgr Zdzisław Józwiak — st. asystent

B. Podstawowe tematy badawcze

Władysław Bojarski	— Historia pojęcia equitas
— Prawo rzymskie i kanoniczne w Pharrago actio-num J. S. Tucholczyka
Adam Czarnota	— Współczesne interpretacje teorii politycznej Johna Stuarta Milla (praca doktorska — 1982)
Andrzej Gaca	— Kodeks duński króla Chrystiana z 1683 (praca do-ktorska — 1983)
Jacek Goclon	— Rząd polski w latach 1935 - 1939 (praca doktorska — 1985)
Zdzisław Józwiak	— Naród w ideologii i działalności PPSD Galicji i Śląska Cieszyńskiego w latach 1890 - 1918 (praca doktorska — 1982)

Janusz Justyński	— Teoria i praktyka cywilnego nieposłuszeństwa
Marian Kallas	— Ustrój Warszawy w latach 1806 - 1831
Krystyna Kamińska	— Miasta polskie na prawie magdeburskim do 1370 r. (praca habilitacyjna — 1985)
Ryszard Łaszewski	— Sejm Rzeczypospolitej czasów saskich
Zbigniew Naworski	— Sejmik Generalny Prus Królewskich w dobie panowania Wazów w Polsce (praca doktorska — 1982)
Maria Nazarewicz-Witkowska	— Rozwód w rzymskim prawie poklasycznym (praca doktorska — 1985)
Zbigniew Zdrójkowski	— Prawo średnie w Polsce

C. Dydaktyka przedmiotów podstawowych

Prawo rzymskie: III sem. 45 wykl. + 45 ćw., egz.

Powszechna historia państwa i prawa: I sem. 30 wykl. + 15 ćw., II sem. 45 wykl. + 30 ćw., egz.

Historia państwa i prawa polskiego: I sem. 30 wykl. + 15 ćw., II sem. 45 wykl. + 30 ćw., egz.

Historia doktryn politycznoprawnych: V sem. 30 wykl. + 15 ćw., VI sem. 30 wykl. + 15 ćw., egz.

D. W Uniwersytecie Mikołaja Kopernika nie prowadzi się w roku akad. 1981/82 wykładów uzupełniających z przedmiotów historycznoprawnych

WYDZIAŁ PRAWA I ADMINISTRACJI UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO

A. Katedra Powszechnej Historii Państwa i Prawa

Kierownik: doc. dr hab. Edwin Rozenkranz

dr Jacek Dmowski — adiunkt

dr Tadeusz Maciejewski — adiunkt

Katedra Historii Państwa i Prawa Polskiego

Kierownik: prof. z. dr hab. Donald Steyer

doc. dr hab. Andrzej Sylwestrzak

dr Augustyn Burkiewicz — adiunkt

mgr Alina Kilian — st. asystent

B. Podstawowe tematy badawcze

Augustyn Burkiewicz

— Prawo morskie w krajach śródziemnomorza w wiekach średnich (praca habilitacyjna — 1985)

Jacek Dmowski

— Transport morski w prawie rzymskim (praca habilitacyjna — 1985)

Alina Kilian	— Położenie ludności polskiej na Pomorzu Gdańskim w latach okupacji hitlerowskiej (praca doktorska — 1985)
Tadeusz Maciejewski	— Prawo miejskie Gdańska (praca habilitacyjna — 1985)
Edwin Rozenkranz	— Wolne Miasto Gdańsk
Donald Steyer	— Okupacja hitlerowska na Pomorzu Gdańskim
Andrzej Sylwestrzak	— Historia i teraźniejszość kontroli socjalistycznej.
	— Polska myśl polityczna XIX w.

C. Dydaktyka przedmiotów podstawowych

- Prawo rzymskie: I sem. 30 wykł. + 15 ćw., II sem. 30 wykł. + 15 ćw., egz.
 Powszechna historia państwa i prawa: I sem. 30 wykł. + 15 ćw., II sem. 30 wykł. + 15 ćw., egz.
 Historia państwa i prawa polskiego: I sem. 60 wykł. + 30 ćw., egz.
 Historia doktryn politycznych i prawnych: II sem. 30 wykł., III sem. 30 wykł., egz.

D. Wykłady uzupełniające

- Historia parlamentaryzmu szlacheckiego w Polsce (Augustyn Burkiewicz)
 Ustrój Wolnego Miasta Gdańska (Donald Steyer)
 Historia form samorządowych (Tadeusz Maciejewski)
 Historia administracji (Edwin Rozenkranz)

WYDZIAŁ PRAWA I ADMINISTRACJI UNIwersytetu śląskiego w KATOWICACH

A. Katedra Historii Ustroju Polski

- Kierownik: doc. dr hab. Józef Ciągwa
 mgr Bożena Cyrol — st. asystent
 mgr Elżbieta Kaznowska — asystent

Katedra Historii Prawa

- Kierownik: doc. dr hab. Adam Lityński
 mgr Andrzej Abramski — st. asystent
 mgr Henryk Liszczyk — asystent

B. Podstawowe tematy badawcze

Andrzej Abramski	— Elementy skargowe i inkwizycyjne w procesie karnym w Polsce XVIII w. (praca doktorska — 1985)
Józef Ciągwa	— Uprawnienia polityczne śląskich organów autonomicznych
Bożena Cyrol	— Stosunek głównych ugrupowań śląskich do autonomii w latach 1922 - 1939 (praca doktorska — 1985)

Elżbieta Kaznowska	— Sądownictwo administracyjne I instancji na ziemiach b. zaboru pruskiego (praca doktorska — 1985)
Henryk Liszczyk	— Sejmik płocki (praca doktorska — 1985)
Adam Lityński	— Organizacja wymiaru sprawiedliwości w Powstaniu Kościuszkowskim

C. Dydaktyka przedmiotów podstawowych

Historia ustroju Polski na tle powszechnym: I sem. 30 wykł. + 30 ćw., egz.

Historia prawa: II sem. 60 wykł. + 60 ćw., egz.

Historia doktryn politycznoprawnych: II sem. 30 wykł. (do, wyboru), egz.

D. W Uniwersytecie Śląskim nie prowadzi się w roku akad. 1981/82 wykładów uzupełniających z przedmiotów historycznoprawnych

WYDZIAŁ PRAWA KANONICZNEGO KATOLICKIEGO UNIwersYTETU LUBELSKIEGO

A. Katedra Prawa Publicznego i Źródeł Prawa Kanonicznego

Kierownik: ks. prof. n. dr hab. Piotr Hemperek

ks. dr Józef Bakalarz

Katedra Prawa Rzymskiego

Kierownik (p.o.): ks. doc. dr hab. Wojciech Góralski

doc. dr hab. Marek Kuryłowicz

Zakład Historii Kościelnego Prawa Polskiego (zakład związany jest organizacyjnie z Katedrą Kościelnego Prawa Polskiego)

Kierownik (p.o.): ks. dr Henryk Karbownik

B. Główne kierunki badań

Historyczne problemy stosunków między Kościołem a państwem

Sredniowieczne prawo rzymskie

Historia organizacji i kompetencji sądownictwa kościelnego

Historia źródeł polskiego prawa synodalnego

Historia doktryn teologicznoprawnych

C. Dydaktyka przedmiotów historycznoprawnych

Historia źródeł kościelnego prawa polskiego: III r. 120 wykł. + 30 ćw., egz.

Historia źródeł i literatury prawa kanonicznego: IV r. 60 wykł. + 30 ćw., egz.

Prawo rzymskie: II r. 60 wykł. + 30 ćw., egz.

Powszechna historia państwa i prawa: IV r. 30 wykł., egz.

Historia państwa i prawa Polski: IV r. 30 wykł., egz.

DOROCZNY ZJAZD SOCIÉTÉ D'HISTOIRE DU DROIT

Tegoroczny zjazd Société odbył się w dniach 1-3 czerwca 1981 r. w Valladolid w Hiszpanii. Gospodarzem zjazdu był Wydział Prawa Uniwersytetu w Valladolid, a z jego ramienia funkcję przewodniczącego zjazdu pełnił kierownik Katedry Prawa Rzymskiego, prof. Armando Torrent. Jego osoba spowodowała, że zjazd obesłany został — w każdym razie ze strony hiszpańskiej — przez romanistów, którzy wraz z romanistami francuskimi i holenderskimi wygłosili aż 10 referatów na 21 zgłoszonych, a mianowicie: M. A. Theodorides, *Le papyrus égyptien des adoptions*; Juan de Churrua, *Critique chrétienne aux institutions politiques et juridiques de l'Empire romain chez Justin*; Hans Ankum, *Les trentes jours de chapitre III de la lex Aquilia*; L. Rodriguez Alvarez, *La loi de vicissima hereditatum dans le contexte de la politique fiscale d'Auguste*; Teresa Gimenez Candela, *Sur la légitimation passive à l'action noxale*; G. Cardascia, *La nourrice coupable (§ 194 du Code de Hammurabi)*; L. C. Winkel, *Remarques originales sur la Glose ordinaire „Regula est ad D. 22, 6, 9 pr.”*; M. Garcia Garrido, *El casuismo en el Derecho contractual romano y en la recepción*; M. Camacho Evangelista, *Romanismo en el Humanismo jurídico español*. Z polskich uczestników zjazdu doc. dr Jerzy Senkowski wygłosił komunikat *Les systèmes politiques en Espagne et en Pologne du XVIe siècle*, a prof. dr hab. Witold Maisel referat pt. *Archéologie juridique — science auxiliaire d'Histoire du droit*, którego celem było zwrócenie uwagi kolegów z krajów romańskich na tę dyscyplinę pomocniczą historii państwa i prawa, uprawianą jak dotąd tylko w krajach niemieckojęzycznych i w Polsce. Referat wzbudził żywe zainteresowanie, a dyskusja obracała się wokół kwestii rozgraniczenia sfery badań archeologii prawnej i etnografii prawnej. Uznanie znalazło postulowane w referacie objęcie badaniami archeologicznoprawnymi terenu całej Europy, a w dalszej przyszłości nawet całego świata. Prof. Tadeusz Wyrwa z Paryża wygłosił referat oparty na materiałach archiwalnych na temat stosunku „Wolnej Francji” do rządu polskiego w Londynie.

Uczestnicy zjazdu byli wielokrotnie podejmowani przez władze miasta, Uniwersytetu i prowincji, mieli możliwość zwiedzenia muzeum rzeźby hiszpańskiej w Valladolid oraz zamków we Fuensaldaña i Tordesillas. Otrzymali też egzemplarze historii Uniwersytetu w Valladolid.

W.M.

KONGRES SOCIÉTÉ JEAN BODIN W ATENACH I DELFACH (4-10 X 1981 R.)

W dniach 4-10 maja br. odbył się w Atenach i Delfach XXI Kongres Société Jean Bodin, zorganizowany przy współudziale Akademii Ateńskiej. Tematem jego był stosunek między jednostką a władzą (*L'individu face au pouvoir*) w świetle porównawczej historii prawa.

Na kongres przedłożono 80 referatów. Materiał był tak bogaty, że organizatorzy kongresu musieli zastosować usprawnienie obrad polegające na tym, że zamiast wygłaszania wszystkich referatów szczegółowych, główne treści ich przedstawiono w referatach ogólnych, stanowiących syntezę pewnej epoki czy obszaru. Po każdym odbyła się dyskusja, w której występowali najpierw autorzy referatów szczegółowych, uzupełniając referat ogólny, a następnie inne osoby. Obrady przez cały czas były plenarne, bez podziału na sekcje.

Z polskich historyków prawa byli obecni na kongresie: prof. J. Bardach (Warszawa), ks. prof. Marian Żurowski (Warszawa), doc. dr hab. H. Izdebski (Warszawa), prof. I. Kwiatkowska (Kraków). Nadesłali referaty prof. L. Pauli (Kraków) i doc. dr hab. J. Zabłocka (Poznań).

Po uroczystym otwarciu kongresu w auli Akademii Ateńskiej 4 maja wieczorem (przemówienie prezesa tej Akademii, Konstantyna Tsatsosa, następnie — prezesa Société Jean Bodin, prof. Jean Gaudemeta i sekretarza generalnego, prof. Johna Gilissena) uczestnicy przenieśli się do Europejskiego Ośrodka Kultury w Delfach, gdzie od następnego dnia rano rozpoczęły się prace kongresu.

Pierwszy referat ogólny *Prawa człowieka i fundamentalne wolności w myśli politycznej i prawnej od końca XVI wieku w Europie i w Ameryce* miał charakter wprowadzający dla całości. Autorem był prof. A. Dufour z Genewy. Nakreślił on źródła historyczne, polityczne i doktrynalne francuskiej Deklaracji Praw z 1789 r. Starał się następnie określić naturę praw fundamentalnych, przedstawił krytykę tych praw przeprowadzoną przez Marksa („prawa egoizmu”), wreszcie scharakteryzował stanowisko szkoły historycznej, głównie Mommsena i Savigny’ego. W dyskusji wziął udział z Polski ks. prof. M. Żurowski.

Drugi referat ogólny *Jednostka wobec władzy w Europie i w Ameryce w XIX i XX wieku* wygłosił prof. A. Cabanis (Tuluza), a dyskutantami byli m. in. doc. Hofmeister z Wiednia, prof. Csizmadia (Budapeszt), prof. Tsien (Paryż).

Dnia 6 maja kongres obradował nad historią starożytną. Rano referat ogólny wygłosił prof. Theodorides (Bruksela) nt. *Jednostka a władza w starożytnym Egipcie i na Bliskim Wschodzie*. W dyskusji ciekawszymi wystąpieniami były głosy dr Wodke z Marburga (o tworzeniu się prawnego pojęcia jednostki w okresie 15–30 r. przed Chr.) oraz prof. De Gens z Groningen (o stosunku jednostki do władzy w starożytnym państwie żydowskim).

Po południu rozważano sytuację jednostki wobec władzy w starożytnej Grecji, Rzymie i Bizancjum. Referat ogólny prof. Zeposa (Ateny) i prof. Ahrweiler (Paryż) *Jednostka wobec władzy w świecie antycznym grecko-rzymskim i w świecie bizantyjskim* wywołał żywą dyskusję.

Czwartkowe przedpołudnie (7 V) poświęcone było średniowieczu na zachodzie Europy oraz epoce nowożytnej w Europie zachodniej i Ameryce. Ze względu na bogactwo problemów oraz dość dużą liczbę referatów w tej sekcji — referat ogólny — *Jednostka wobec władzy w średniowieczu i w czasach nowożytnych w Europie zachodniej i w Ameryce* opracowały trzy osoby: prof. J. F. Poudret z Lozanny (średniowiecze we Francji, w Niemczech i w Szwajcarii), prof. A. Kiralfy z Londynu (średniowiecze w Anglii, czasy nowożytne w krajach anglosaskich) i niżej podpisana (średniowiecze w Italii i w Hiszpanii, epoka nowożytna w Ameryce Łacińskiej). Prof. Kiralfy nie przybył i jego część referatu przejął i połączył z własnym prof. Poudret. Jego referat stanowił udaną syntezę, na końcu której autor sformułował kilka pytań pod adresem dyskutantów, mianowicie: w jakim stopniu przywileje średniowieczne były potwierdzeniem dawnych wolności? od kiedy przywileje (*franchises*, *pactes des libertés*) przeszły w stan statutu terytorialnego? czy te wolności były przywilejem burżuazji miejskiej, czy stały się prawem powszechnym na określonym terytorium?

Dyskusja przyniosła różne odpowiedzi. Wynikało z niej, że dużą rolę w tworzeniu wolności jednostce miały przepisy proceduralne (Lalinde — Abadia i inni). Powtarzał się też pogląd, że idea wolności była w zasadzie obca mentalności średniowiecznej (Coing); wyjątek stanowiły miasta, zwłaszcza miasta włoskie i niektóre miasta hiszpańskie (Kwiatkowska, Lalinde-Abadia, Jones); w średniowieczu — zdaniem wielu dyskutantów — istniała wielość władz (Gaudemet, Dupont-Bouchat) i odpowiadał jej zakres różnych wolności (Coing). Interesujące były uwagi na temat

rozszerzania się podmiotu praw w średniowieczu (Dupont-Bouchat, Jacob, Coing, Benecke). Nową, mało znaną problematykę wprowadziła do dyskusji prof. Stein-Wilkeshuis (Holandia) mówiąc o średniowiecznej Skandynawii i Islandii. Omawiano też stosunek władzy do jednostki w Anglii (Routledge, Jones), we Flandrii (Lambrecht), Fryzji (Kalifia), w Holandii (Van Holk) oraz ten sam problem w stuleciach XVI-XVII w Europie (Dupont-Bouchat, Kintz, Van Holk) i w Ameryce Łacińskiej (Martire). Wielokierunkową dyskusję podsuwował J. Poudret, podkreślając m.in. konieczność badań nad prawem procesowym, które odegrało doniosłą rolę w kształtowaniu praw jednostki w państwie.

Sytuacją jednostki wobec władzy w Europie wschodniej zajmowano się na sesji popołudniowej (7 V). Wypełniły ją referaty ogólne prof. V. Georgesco o Europie południowowschodniej, głównie Rumunii, oraz prof. J. Bardacha o Europie środkowowschodniej i wschodniej, tj. o Polsce, Czechach, Węgrzech, Rusi i Rosji do XVIII w. Dyskusja nad tymi referatami trwała długo, a uwagę zwróciły wypowiedzi prof. Szeftela (Seattle, USA) na temat praw wolnościowych w Rosji carskiej oraz prof. Giunea (Bukareszt) o sytuacji chłopów w Mołdawii i Transylwanii.

Ostatni dzień roboczy kongresu (piątek 8 V) zajął referat ogólny doc. H. Izdebskiego *Stosunek jednostki do władzy w państwach socjalistycznych*. Następnym był referat ogólny paryskich profesorów M. Alliot i R. Verdier, przedstawiający stanowisko jednostki w społeczeństwach afrykańskich. Dyskusja nad nim przeciągnęła się do godzin popołudniowych, a najciekawszym był tu głos prof. Alliot, który swą wypowiedź ujął w formę listu od przyjaciela-czarownika z Afryki. Była to błyskowiła krytyka kultury i nauki europocentrycznej. Referat i dyskusja dowiodły, że udział socjologów i etnologów pozwala na istotne wzbogacenie problematyki widzianej przeważnie w aspekcie historii prawa.

Wieczorem 8 maja nastąpiło podsumowanie prac kongresu przez prof. J. Gílissena we wnikliwej, wyważonej syntezie. Uwzględniała ona nie tylko referaty, ale i dyskusje.

Autor stwierdził, iż prawa jednostki są pojęciem XVIII stulecia; kongres zajmował się jednak również epokami wcześniejszymi, ponieważ chodziło nie tylko o prawa jednostki, lecz o problem bardziej rozległy: stosunek jednostki do państwa. W badaniu tego problemu jest ważne rozróżnienie między prawem pisanim a prawem stosowanym. Zdaniem prof. Gílissena wyniki prac kongresu można podsumować w trzech głównych punktach: 1) Pojęcie władzy i jednostki. Przez „władzę” — dodajmy — rozumiano w pracach kongresu władzę polityczną; przez jednostkę zaś — każdego człowieka; Marks zaważał pojęcie jednostki do „bourgeois” i dlatego uważał prawa jednostki za wyraz egoizmu klasy mieszczańskiej. Tymczasem przy ustalaniu pojęcia „jednostki” powstaje problem ludzi z marginesu społecznego, którzy nie mogą być wykluczeni z rozważań historyków; 2) Typologia stosunków między jednostką a władzą. Autor widzi tu 3 formy: system despotyczny lub absolutny, system liberalny i system umiarkowany, pośredni; 3) Historia wielkich nurtów stosunku między jednostką a władzą od starożytności po czasy najnowsze, w których akcentem optymistycznym jest traktat w Helsinkach. Mimo tego traktatu istnieją państwa, które traktują prawa jednostki w sposób formalny. Obraz wielkich osiągnięć ludzkości przyćmiewa fakt, że u schyłku XX stulecia nie wszyscy ludzie na świecie cieszą się wolnością.

Obrady kongresu zamknął prof. Gaudemet, dziękując uczestnikom i organizatorom.

Można się zgodzić z samokrytycznymi uwagami organizatorów kongresu, że za mało czasu zostawiono na dyskusje. Było zresztą winą niektórych uczestników, a także przewodniczących posiedzeń, że za słabo przestrzegano dyscypliny wskutek

czego dyskutanci przemawiali niejednokrotnie zbyt długo. Referaty szczegółowe były rozstrzelone tematycznie, co stwarzało trudności dla autorów referatów ogólnych. Niektóre referaty szczegółowe rozmięły się z tematem, stąd nie zostały w referatach zbiorczych uwzględnione; niektóre zaś były pozbawione elementów porównawczych, ograniczając się do wąskiego terenu i do jednego tylko systemu prawa.

Mimo tych usterek kongres miał dużą wartość poznawczą. Dał on przede wszystkim możliwość poznania i porównania różnych poglądów, wyrażanych przez przedstawicieli nauki różnych kręgów kulturalnych. Société Jean Bodin, które rychło będzie obchodzić 60-lecie swego istnienia, ma coraz szerszy zasięg i coraz lepiej służy nauce, przestrzegając stosowania metody porównawczej i retrogresyjnej. Publikacja materiałów kongresu przewidywana jest na rok 1983.

Pochwały należą się Akademii Ateńskiej za pomoc Stowarzyszeniu Jean Bodin w organizacji kongresu, tym trudniejszej, że w czasie jego trwania zmienialiśmy kilkakrotnie miejsce pobytu. Mimo intensywności prac zdołano pokazać Delfy z ich świątynią Apollina, grota wyroczni delfickiej, teatrem i muzeum, a po skończeniu prac zorganizowano w dniach 9 i 10 maja wycieczkę po Peloponezie. Uczestnicy kongresu przejechali trasę Delfy—Antirion—Patras—Olimpia—Patras—Korynt—Ate-ny, zwiedzając zabytki i muzea. Największe wrażenie wywarła Olimpia ze stadionem igrzysk sportowych z VIII stulecia przed Chr. oraz z zachowanymi elementami ówczesnej architektury, wśród scenerii przepięknej przyrody. Zwiedzanie tych miejsc, przy udziale fachowych przewodników było niezapomnianym przeżyciem.

IRENA MALINOWSKA-KWIATKOWSKA (Kraków)